

Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin şəxsinə dəhi insanlara xas olan bütün mədəni keyfiyyətlər cəmlənmişdi: fitri idarəetmə istedadı, iti fəhm və dərin zəka, siyasi uzaqgörənlik və müdriqlik, böyük vətənpərvərlik və yüksək humanizmə, qətiyyət və cəsarət, səfəqət və comardlıq, insansəvarlik və qədirdənlilik.

tebtiq edilməli idi".

Təhlükəsizlik orqanının rəhbəri kimi bu vəziyyət Heydər Əliyevi çox narahat edirdi, lakin bəzi məsələlər onun səlahiyyəti daxilində deyildi. Respublika rəhbərinə Heydər Əliyevin təyin olunması təklifləri ilə bağlı müəyyən taraddürlərə baxmayaraq, onun bütün məsələlərə bələd olması, neqativ hallara qarşı barışmazlıq və rəhbər üçün tələb olunan bütün keyfiyyətlərə malik olması bu doğru qərarın verilməsinə əsas oldu.

Sovet rejiminin bütün xüsusiyyətlərinə bələd olan Heydər Əliyev respublikanın uzunmüddətli, dinamik və hərtərəfli inkişafı üçün Sovet İttifaqının iqtisadi potensialından istifadə etməyə üstünlük verdi. Mərkəzi Komitənin birinci katibinin yanaşması qəliblənmiş sovet-kommunist təfəkkürünün stereotiplərindən uzaq idi. Yeni rəhbər yaranmış vəziyyətə görə məsuliyyət daşıyanların adını açıqlamaqla şəffaflyq və əşkarlıq nümunəsi ortaya qoydu. Heydər Əliyev həmçinin problemlərə qeyri-standart yanaşma sərgiləməklə mövcud şəraitin dərin təhlilə əsaslanan, gələcəyə yönəlik cəsarətli planlar təklif edirdi. Heydər Əliyev "ədalətli ədalətsizliklə bərpə etmək olmaz" şüarı ilə dövlət idarəetmə sisteminə qanunun aliiliyi və ədalətli əsas meyar kimi müəyyənləşdirir, vəzifə səlahiyyətləri ilə bağlı cinayətlərə, rüşvətxorluğa qarşı barışmaz münasibətini nümayiş etdirir və xalqın sosial-iqtisadi vəziyyətinə və yaşayışına neqativ təsirini göstərir. Respublika rəhbəri xalqı malına xor baxanlara, vəzifə səlahiyyətlərindən sui-istifadə edib hədsiz sərvət toplayanlara, rüşvətxorlara, gizli iqtisadiyyatın himayədarlarına qarşı son dərəcə kəskin, prinsipial və birnəməli mövqə tutmuşdu: günahkar cəzasını almaldır! Heydər Əliyev respublikanın həm

ideoloji, həm də iqtisadi heyatına yeni nəfəs, yeni impuls, yeni ovqat gətirdi. Ən əsası da o idi ki, yeni rəhbərin dedikləri və həyata keçirdiyi işlər insanlarda tezliklə vəziyyətin yaxşılaşdırılmasına doğru dəyişəcəyi ümidi yaratmışdı. O dövrdə cəmiyyət həyatındakı çoxsaylı müsbət dəyişiklikləri Heydər Əliyev dahi Nizamının "Qoy ədalət zəfər çalsın!" sözlərini sitat gətirərək həyata keçirirdi. Bu ədalətin qarşısı, daşıyıcısı və bayraqdarı isə ilk növbədə ulu öndərin özü idi.

Heydər Əliyev əməksevər, çalışqan adamlara yüksək qiymət verir, özəlliklə, kortəbii şəkildə vəzifəsini icra edənləri, "buyrıq qullarını" deyil, işinə yaradıcı yanaşanları, yenilik təşəbbüsçülərini dəstəkləyirdi. Bu cür xarakterə malik kadrlardan komanda yaratmaqla Azərbaycanı ittiqaf səviyyəsində irəli çıxara biləcək irimiqyaslı tədbirlərin önü açıldı, o cümlədən kadr korpusunun milliləşdirilməsi məqsədilə mühüm tədbirlər həyata keçirildi, ehtiyac duyulan mütəxəssislərin yetişdirilməsi üçün hər il yüzlərlə gənc ittiqafın qabaqcıl ali məktəblərinə göndərildi, milli kadrların dövlət idarəetmə orqanlarına yerləşdirilməsi işi gücləndirildi.

Heydər Əliyevin Azərbaycanında birinci hakimiyyəti dövrü ölkə iqtisadiyyatında canlanma və yüksəlişə, yaradıcılığın çiçəklənməsi və quruculuq işləri ilə yadda qalmışdır. Onun rəhbərliyi altında sənaye və kənd təsərrüfatında, elm, təhsil, səhiyyə və mədəniyyət

sahələrində böyük uğurlar qazanılmış, iqtisadiyyatın ayrı-ayrı sahələrində inkişaf etdirilmiş, yeni texnologiyalara əsaslanan sənaye sahələri, müderrəqqi mədəniyyət və təhsil müəssisələri, tibb mərkəzləri yaradılmış, infrastruktur təkmilləşdirilmiş, ölkənin ucaq bölgələrində yaşayış şəraitinin yaxşılaşdırılması üçün böyük işlər görülmüşdü. Azərbaycanın bu tərəqqisi barədə sonralar Heydər Əliyev deyirdi: "1970-1985-ci illər Azərbaycanın quruculuq salnaməsinə ən parlaq səhifələr kimi daxil olmuşdur. Baş verən dəyişikliklərin miqyasına, iqtisadi və sosial sahələrdə aparılan dərin struktur islahatlarının xarakterinə, xalqın maddi rifahının keyfiyyətə yeni mərhələyə keçirilməsinə görə döqquzuncu, onuncu və on birinci beşilliklər Azərbaycanın yeni tarixində mühüm yerləri tutur".

Ulu öndər dövlətçilik konsepsiyasında ədalət, qanunçuluq və hüquq qaydalarının təminatına üstünlük verirdi. Onun ədalət anlayışına münasibət çox həssas və prinsipial idi. Bilirdi ki, ədalət həm mədəni-estetik kateqoriya, həm fəlsəfi anlayış, həm də idarəetmə sənətinin vazkəçilməz imperativlərindən biridir. Bu səbəblə, ədalət kateqoriyası ümummilli liderin idarəçilik fəlsəfəsinin əsas aparcı qayesinə, leytmotivinə çevrilmişdi.

Azərbaycana rəhbərliyinin ilk dövründə Heydər Əliyev Ədliyyə Nazirliyinin yenidən təsis olunmasını təşkil etmiş, 27 oktyabr 1970-ci il tarixli qərarla Ədliyyə Nazirliyinin işi təkmilləşdirilmiş və onun sabit inkişafı üçün zəmin yaradılmışdır.

Milli ruhun yüksəlişini şərtləndirən əsas amillərdən birinin anadilli təhsil olduğunu qeyd edən Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə 1969-1982-ci illərdə respublikada yüzlərlə uşaq bəgçası, məktəb binası tikilib istifa-

DÖVLƏTÇİLİYƏ XİDMƏT NÜMUNƏSİ

dəyə verilmiş, ali təhsil müəssisələrinin sayı 12-dən 17-yə çatdırılmışdı. Azərbaycan dilinin dövlət dili statusu ilə Azərbaycan SSR-in 1978-ci il Konstitusiyasında təsbit edilməsi məhz Heydər Əliyevin xidmətidir. Sovet rejiminin türk xalqlarına qarşı aqressiv yanaşmasını və repressiv tədbirləri nəzərə alsaq, o dövrdə respublikanın ali qanununda xalqın mədəni sərvətlərinin, xüsusən milli qorunub saxlanması və inkişaf etdirilməsi üçün hüquqi əsasların müəyyən edilməsi olduqca cəsarətli bir addım idi.

Ulu öndər milli hərbi kadrların hazırlanması məqsədilə hələ 50 il əvvəl C.Naxçıvanski adına hərbi liseyin əsasını qoymuşdu. Günümüzün gerçəkliklərindən baxdıqda, bir daha əmin oluruq ki, Heydər Əliyevin milli müstəqillik strategiyası onun birinci hakimiyyəti dövründəki fəaliyyətinin tərkib hissəsidir. Dövlətin suverenliyi, iqtisadi müstəqillik, xarici siyasət sahəsində uğurlar öten əsrin 70-80-ci illərində Heydər Əliyev tərəfindən yaradılmış böyük və münbət potensiala əsaslanır.

Ümummilli liderin formalaşdırıldığı və inkişaf etdirdiyi azərbaycanlıq fəlsəfəsi dövlətimizin müasir dünyada koordinatlarını müəyyən etmiş, milli dövlətçiliyimizin ideologiyasına dərin struktur islahatlarının xarakterinə, xalqın maddi rifahının keyfiyyətə yeni mərhələyə keçirilməsinə görə döqquzuncu, onuncu və on birinci beşilliklər Azərbaycanın yeni tarixində mühüm yerləri tutur".

Ulu öndər dövlətçilik konsepsiyasında ədalət, qanunçuluq və hüquq qaydalarının təminatına üstünlük verirdi. Onun ədalət anlayışına münasibət çox həssas və prinsipial idi. Bilirdi ki, ədalət həm mədəni-estetik kateqoriya, həm fəlsəfi anlayış, həm də idarəetmə sənətinin vazkəçilməz imperativlərindən biridir. Bu səbəblə, ədalət kateqoriyası ümummilli liderin idarəçilik fəlsəfəsinin əsas aparcı qayesinə, leytmotivinə çevrilmişdi.

Azərbaycana rəhbərliyinin ilk dövründə Heydər Əliyev Ədliyyə Nazirliyinin yenidən təsis olunmasını təşkil etmiş, 27 oktyabr 1970-ci il tarixli qərarla Ədliyyə Nazirliyinin işi təkmilləşdirilmiş və onun sabit inkişafı üçün zəmin yaradılmışdır.

Milli ruhun yüksəlişini şərtləndirən əsas amillərdən birinin anadilli təhsil olduğunu qeyd edən Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə 1969-1982-ci illərdə respublikada yüzlərlə uşaq bəgçası, məktəb binası tikilib istifa-

idarəetmə bacarığının və rəhbərlik qabiliyyətinin təsdiqi idi.

Azərbaycanın bir çox göstəricilərinə görə, SSRİ-nin qabaqcıl respublikalarından birinə çevrilməsinin məhz Heydər Əliyev sayəsində baş verdiyi danılmazdır. Sözlünün çəkisi və sanbalı olan, kütləni arxasınca aparmağı, auditoriyanı inandırmağı bacaran bir siyasi xadim, xarizmatik lider idi. Etiraf etmək lazımdır ki, tarixi hadisə və həqiqətlərin fonunda Heydər Əliyev kimi kadrlara mərkəzdə böyük ehtiyac var idi. Bu güclü və güclü olduğu qədər də ki-rəcləmiş sisteme yeni nəfəs lazım idi. Heydər Əliyev Nazirlər Soveti sədrinin birinci müavini kimi hökumətin işinə yeni impuls verdi. Azərbaycanca işləyərək qazandığı nüfuz, təcrübə onu digər İttifaq respublikalarının birinci şəxslərindən əhəmiyyətli dərəcədə fərqləndirdi. Hamı əmin idi ki, birinci müavin rəhbərlik etdiyi sahələr etalət yuxusundan ayılacaq, həmin infrastruktur-larda davamlı və dinamik inkişafın bazasını yaradacaqdır. Bu, belə də oldu.

Ulu öndərin ittiqafın hökumət rəhbərliyində təmsil olunması Azərbaycanın inkişafı üçün böyük önəm kəsb etmişdi. Heydər Əliyev artan nüfuzundan və yüksək vəzifəsindən istifadə edərək Azərbaycanın Sovet İttifaqının maliyyə imkanlarından yararlanmasına, bir sıra böyük layihələrin respublikamıza yönləndirilməsinə nail olmuşdu. Məsələn, həmin dövrdə neft-qaz sənayesinin maliyyələşdirilməsi üçün məsələ qaldırılmış, nəticədə "Çıraq", "Azəri" yataqları kəşf edilmiş, Dərin Özüllər Zavodu inşa edilmiş və bir sıra yeni sahələr yaradılmış, infrastruktur təkmilləşdirilmişdir. Azərbaycanın yazıçı və sairələrinin, rəssam və incəsənət xadimlərinin yubileylərinin İttifaq miqyasında keçirilməsi, sənaye və xalq təsərrüfatına aid strateji müəssisələrinin ölkəmizdə qurulmasının əhəmiyyəti sonralar anlaşılacaqdı.

Müstəqil Azərbaycanın qurulduğu ilk illərə bağlı Heydər Əliyev deyirdi: "Bu gün tam əminliklə söyləmək olar ki, Azərbaycanın dövlət suverenliyi və iqtisadi müstəqilliyi, sistemli şəkildə artan xarici iqtisadi əlaqələri, dünya iqtisadiyyatına get-gedə daha dərin inteqrasiya olunması hələ 1970-1985-ci illərdə təməli qoyulmuş xalq təsərrüfatı potensialına əsaslanır".

Ulu öndər Azərbaycanın getdiyi yolun üfüqlərində onun müstəqilliyini gören dahilerdən idi. Gəncliyində

memar olmaq istəyən Heydər Əliyevin taleyinə bir dövlətin müstəqilliyinin memarına çevrilmək yazılmışdı. O, 1993-cü ilin iyununda Azərbaycan rəhbərliyinə qayıtmaq la yeni bir dövrün əsasını qoydu. Müdrik siyasətinin ağıllı tədbirləri sayəsində vətəndaş müharibəsi təhlükəsinin qarşısı alındı. Xarici düşmənlərin daxilimizdəki əlahtları ilə birlikdə Azərbaycanı parçalayıb yox etmək, müstəqilliyinin əlindən alınması planları boşa çıxarıldı. Vətənimiz və xalqımız düşmənlərinin həzirlədiyi fəlakət uçurumuna düşmədi, bu belanı atlattı.

Ümummilli lider deyirdi: "Biz nədir bir dövlətçilik irsinin varisləriyik. Hər bir Azərbaycan vətəndaşı bu irsə layiq olmağa çalışaraq böyük bir tarixi keçmiş, zəngin mədəniyyəti, yüksək mədəniyyəti olan dövlətimizin həm dənəsinə, həm bugününə, həm də gələcəyinə dərin bir məsuliyyət hissi ilə yanaşmalıdır".

Heydər Əliyevin uzaqgörən siyasəti sayəsində ölkəmizin iqtisadi suverenliyi əks etdirən ilk beynəlxalq neft müqaviləsi ölkə iqtisadiyyatının dinamik inkişafını, Azərbaycanın iri beynəlxalq layihələrdə iştirakını, Böyük İpək yolunun bərpasını, transmilli nəqliyyat dəhlizlərinin Azərbaycan ərazisindən keçməsinə, Qərbin enerji təhlükəsizliyinə töhfəsinə verən neft-qaz kəmərinin çəkilişini təmin etdi.

Müstəqillik dövründə yaşadığımız ən böyük problem olan ərazilərimizin bütövlüyünün təmin edilməsi, Azərbaycanın haqq sözünün dünya ictimaiyyətinə çatdırılması və həqiqətlərin beynəlxalq tribunallarda səsləndirilməsi Heydər Əliyevin yorulmaz fəaliyyəti sayəsində mümkün olmuşdu. Rusiyanın dəstəyi ilə erməni silahlı dəstələrinin torpaqlarımıza təcavüzü başlayan ilk zamanlarda Heydər Əliyev Azərbaycanda və ya sovet rəhbərliyində olmasaydı, keçmiş Dağlıq Qarabağ problemi də yaranmazdı, bəlkə də öten dövrdə tarixi ədalətsizliklə Ermənistanə hədiyyə edilmiş Zəngazurun qaytarılması üzrə praktik hərəkətlərin şahidi olacaqdıq. Heydər Əliyev faktoru, onun gücü və nüfuzu düşmənləri belə tənqidatlardan çəkindirirdi.

Heydər Əliyev öz zəngin idarəçilik təcrübəsini və siyasi bacarığını əsirgəmədən xalqın firavanlığı və dövlətinin müstəqilliyi yolunda yorulmadan xidmətdə olduğunu bir daha sübut etdi. Onun "mən bütün həyatımı Azərbaycana, xalqıma

həsr etmişəm... Mən ömrümün qalan hissəsini xalqıma bağışlayıram!" deməsi dahi liderin öz xalqı, Vətəni uğrunda misilsiz fədakarlığını göstərir.

Heydər Əliyevin ölkədə ictimai-siyasi sabitliyi, qanunçuluğu bərqərar etməsi demokratik-hüquqi dövlətin qurulması üçün köklü islahatların aparılmasına zəmin yaratdı. Bu islahatlar Azərbaycanın demokratik, hüquqi, dünyəvi dövlət olmaq yolunda beynəlxalq nüfuzunun artmasına səbəb oldu.

Ümummilli lider Heydər Əliyev hüquq sisteminə islahatların sürətləndirilməsi üçün Hüquqi İslahat Komissiyasına rəhbərliyi bilavasitə öz üzərinə götürdü. Totalitar rejimden qalan hüquq sistemini və qanunları sivil və demokratik cəmiyyətin tələblərinə, insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinə təminat verəcək şəkildə uyğunlaşdırılmasına başlandı, hüquqi dövlətin Azərbaycan modeli ilk Milli Konstitusiyamızın hazırlanması ilə gerçəkləşdirildi. Hüquqi dövlət quruculuğu prosesində ədliyyə orqanlarında köklü dəyişikliklər aparıldı, ədliyyə sisteminin inkişafı ilə bağlı tarixi əhəmiyyətli qərarlar qəbul olundu və həyata keçirildi. Sovet rejiminin maraqlarına xidmət edən məhkəmə sistemi ləğv edilərək insan haqlarının müdafiəsinə daha etibarlı təminat verən yeni məhkəmə sistemi yaradıldı.

Özünün xarici siyasətini bərabərlik və qarşılıqlı maraq prinsipləri əsasında quran Azərbaycan Respublikası dünyanın bütün dövlətləri ilə tərəfdaşlıq üçün açıq ölkəyə çevrildi. Heydər Əliyevin xarici siyasətinin əhəmiyyətli nailiyyətlərindən biri də Azərbaycanın türk dünyasının təcrübəli vətəndaşına çıxarmasıdır. Bu gün güclü beynəlxalq aktora çevrilməkdə olan Türk Dövlətləri Təşkilatının yaradılmasının təşəbbüs və təşkilatçılığının birisi məhz Heydər Əliyevdir.

Azərbaycan xalqı ulu öndər Heydər Əliyevin zəngin irsinə böyük hörmətlə yanaşır, onu qoruyur və ondan bəhrələnir. Bu gün ümummilli liderin siyasi xəttini uğurla davam etdirən Prezident İlham Əliyev Azərbaycan Respublikasının müstəqil dövlətçilik tarixinə yeni şanlı səhifələr yazır və bundan sonra da müasir tariximizin yeni səhifələrini yazacaq, daha yüksək zirvələr fəth edəcəkdir.

Cabir AHMET,
hüquq elmləri üzrə fəlsəfə doktoru.